

Але інтерес до занять, прагнення регулярно займатись, успішність занять оздоровчою аеробікою, як і іншими видами фізичної активності, значною мірою залежать від тренера. На жаль, останнім часом на фоні значної кількості спортивних залів, фітнес-центрів тощо спостерігається брак кваліфікованих тренерів, а також відповідної науково-методичної літератури.

Висновки. Таким чином, аналіз досліджень показує, що оскільки спорт і фізична активність поки ще не стали частиною способу життя студентської молоді, зокрема, дівчат, необхідно проводити цілеспрямовану організовану роботу щодо формування в них мотивації до занять різними видами фізичної активності, що мають оздоровчу спрямованість.

Література

1. Виноградов П.А. Основы физической культуры и здорового образа жизни / П.А. Виноградов, А.П. Душанин, В.И. Жолдак. – М. : Советский спорт, 1996. – 133 с.

2. Гуськов С.И. Новые виды физической активности женщин – веление времени / С.И. Гуськов, Е.И. Дегтярева // Теория и практика физической культуры. – 1998. – № 2. – С. 56–58.

3. Дим Р. Спорт и физическая активность: их значение для досуга женщин / Р. Дим // Женский спорт и здоровье : материалы междунар. конф. – Стокгольм, 1996. – С. 45–51.

4. Купер К. Аэробика для хорошего самочувствия / К. Купер. – 2-е изд. – М. : Физкультура и спорт, 1989. – 224 с.

5. Лубышева Л.И. Женщины и спорт: социальный аспект / Л.И. Лубышева // Теория и практика физической культуры. – 2000. – № 6. – С. 13–16.

6. Столяров В.И. Философско-культурологический анализ физической культуры / В.И. Столяров // Вопросы философии. – 1988. – № 4. – С. 78–91.

7. Paul G. Aerobik. – Training. – Aachen: Meyer and Meyer verlag / G. Paul. – 3-auf. – 1998. – 169 s

УМРИХІНА О.С.

КУЛЬТУРОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО СПРИЙНЯТТЯ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Традиційно в теорії й практиці педагогіки майстерність учителя визначалась через його знання, уміння та навички. Такий підхід не розкривав особистісних якостей, що зумовлюють успіх педагогічної діяльності в цілому, і заважав усвідомленню нових цілей, змісту, засобів та реальних умов підготовки освітянських кадрів. Тим часом мислителі різних епох і народів, розмірковуючи над проблемами навчання й виховання, доходили висновку, що педагогічний вплив залежить, насамперед, від розуму, характеру, волі вихователя, яскравості й своєрідності його особистості. Вчителем може бути лише людина високої культури, освіченості й моральності,

зауважував Я. Коменський. К. Ушинський також вказував на те, що “вплив особистості вихователя на молоду душу є тією виховною силою, якої не можна замінити ні підручниками, ні моральними сентенціями, ні системою покарань і заохочень”. Подібної думки дотримувався А. Дистервег [1]. Він був глибоко переконаний, що так, “як ніхто не може дати іншому того, чого не має сам, так не може розвивати, виховувати та навчати той, хто сам не є розвиненим, вихованим і освіченим”. Близькі до цього міркування знаходимо в С. Меймана [3], який зазначив, що вчитель мусить “не лише з’ясовувати відмінності обдарованості, а й спостерігати, як впливає вона на його спосіб викладання”. Цікаво навести його думки щодо залежності рівня педагогічної діяльності від типу уваги вчителя, його аперцепції й споглядання, а також від того, чи є в нього талановитість до мистецтва, чи розвинена пам’ять на імена і числа”.

За словами П. Флоренського, саме культура є тим середовищем, котре плекає й живить особистість. Остання, орієнтуючись на культурні цінності, може піднятися над “простором діяльностей”, над колективом, над самим собою, зокрема, певна річ, піднятися до рівня колективу чи підняти колектив до свого рівня.

Проголошені ідеї про виключне значення культури вчителя не втратили своєї актуальності донині. Вікова мудрість набуває нової конкретизації в працях провідних учених, які зосереджують увагу на загальному формуванні особистості майбутнього вчителя та окремих питаннях становлення його загальної й професійної культури. Вони підкреслюють, що підготовка вчителя є значно складнішим і різноманітнішим процесом, ніж розвиток професійної майстерності.

Узагальнення висловлювань науковців дає змогу зробити висновок, що педагогічна культура є досить складним і різнобічним поняттям. Вона передбачає високий рівень інтелектуального й емоційного розвитку вчителя, наявність у нього певної програми самовдосконалення, вимоги до поведінки, норм відносин з учнями, батьками, колегами тощо.

Щодо змісту самих якостей, то варто погодитись з думкою тих дослідників, які вважають неперспективним звичайний для інших видів діяльності розподіл культури на загальну і професійну стосовно вчителя. Адже кінцевим результатом його праці є духовний розвиток учнів (О. Гармаш, Т. Іванова, А. Растрігіна). Підготовка вчителя художньої культури обов’язково повинна відповідати загальним вимогам до культури фахівця в царині освіти та виховання, що характеризує розвиток особистісних якостей і рівень їх реалізації в практичній діяльності. Це дає підстави розглядати педагогічну культуру як специфічне виявлення загальної культури в умовах педагогічного процесу та спиратись у визначенні її параметрів на комплексні досягнення суміжних наук: філософії, соціології, культурології, психології, педагогіки.

Метою статті є аналіз педагогічної культури, що має найсуттєвіший зв’язок із формуванням художнього сприйняття як процесу підготовки майбутнього вчителя художньої культури. Природно, що в цьому разі

окремі сторони педагогічної культури будуть висвітлені стисло, без їх детального аналізу, але стане можливим розкриття художньої перцепції в процесі професійної підготовки педагога-вихователя.

На нашу думку, найбільш плідною є концепція культури як цілісної системи, в “полі” якої функціонують її окремі складові: соціальна, політична, економічна, трудова, етична, естетична, художня тощо. Специфіка такого багатозначного утворення складається з того, що в ньому не існує “непроникнених перегородок, які розмежували б дії різних за природною змінами”.

Це теоретичне положення дає змогу висунути гіпотетичне припущення про можливість цілеспрямованого впливу культури художнього сприйняття на розвиток і доводить, що ці види культури майбутнього вчителя художньої культури доцільно розглядати як взаємопов’язані елементи єдиної універсальної системи людської особистості, кожний з яких може змінювати свій стан, спричиняючи водночас зміни інших елементів або всієї системи в цілому. Звідси стає правомірним аналіз художнього сприйняття як структурно-функціонального компонента духовної культури особистості.

Причетність до загальнолюдського досвіду допомагає кожній особистості виробити власну життєву позицію, усвідомити моральні зв’язки з іншими людьми й людством у цілому. Дотримуючись “норм” художньої культури у процесі сприйняття, людина змінює власну “натуру”. Художня культура стає при цьому внутрішнім змістом реципієнта, його естетичним світом, індивідуальний досвід художнього бачення розширюється та збагачується, почуття, смаки й потреби набувають культурно-естетичної форми.

Особлива активізація свідомості у процесі спілкування з художньою культурою зумовлюється тим, що художній твір виступає й вираженням акторського естетичного ставлення до зображуваного. Пізнаючи явища дійсності через ставлення до них людини, засоби художньої культури оцінюють і самі відносини, прагнучи виявити їхню суть, джерела, тенденції розвитку. Характерним для художніх творів є знання цінності буття, завдяки чому вони не лише збагачують своїх читачів, глядачів, слухачів життєвим досвідом і знаннями, а й спрямовують оцінне ставлення до світу. Саме тому мистецтво, формуючи здатність особистості до творчого уявлення, розуміння предметів і явищ у їх цілісності й конкретності, може плідно впливати на розвиток мислення і світосприйняття.

Єдність об’єктивного й суб’єктивного, які зливаються в органічну цілісність конкретно художнього твору, реалізується в його багатосаровій структурі, в якій можна виокремити принаймні три рівні: 1) матеріальні, що є об’єктом безпосереднього почуттєвого сприйняття; 2) образно-символічний, не репрезентований безпосередньо в матеріальній структурі художнього твору; 3) ідейно-художній, у якому реалізується світогляд творчого суб’єкта. Оскільки мистецький твір як цілісне утворення характеризується взаємодією всіх трьох рівнів, у художній концепції виникає соціально-ціннісна картина світу.

Художнє життя суспільства можна вважати своєрідним барометром рівня розвитку його духовної культури. У художніх образах, як правило, відтворено ті естетичні ідеали, які мають високий інтелектуальний і гуманістичний заряд, що є співзвучним загальнолюдським інтересам. Тому художнє життя суспільства нерідко інтерпретують як відносно самостійну підсистему духовного життя, а мистецтво – як культурну феноменологію загальнолюдського (В. Малахов), що підтримує постійний світоглядний фон суспільного життя. Інформаційно-знакові системи художніх творів функціонують як “код культури” (М. Каган), впливаючи на духовний світ особистості.

Майбутній учитель художньої культури у своїй роботі повинен взяти до уваги також поняття про художньо-філософський світогляд, який утворився й функціонував як на ранніх етапах розвитку культури, так і в пізніші періоди. У різних історичних формаціях, що зумовлюють певні стильові напрями й течії художньої творчості, переважали то більш чуттєві, то раціональніші способи образного відображення дійсності, то суб’єктивно-індивідуальні, то об’єктивно-узагальнені. Прикладом може бути сувора філософічність музики Й.С. Баха, палка натхненність фортепіанних опусів М.В. Лисенка, мрійлива споглядальність пейзажів І.І. Левітана, історичний драматизм поем Ліни Костенко. Для одних творів характерною виявилась “філософсько-лірична” світоглядна структура художнього мислення, за умови якої провідну роль відіграє світовідчуття та світосприйняття автора. Для інших – “філософсько-епічна” світоглядна структура, що спрямована на відображення об’єктивних тенденцій буття людини, більш узагальнених духовних цінностей. Проте для всіх мистецьких творів, незалежно від їх стильових ознак, вираження творчого “Я” автора завжди було пов’язаним з його ставленням до світу, детермінованим суспільними умовами життя. Тому художні образи через світоглядну позицію митця передавали “дух часу” й “атмосферу епохи”, адже на уроках художньої культури вчитель повинен висвітлювати теми мистецького спрямування крізь “призму часу” різних епох.

Для розвитку художнього сприйняття майбутнього вчителя художньої культури виключне значення має не лише безпосередній діалог із самою музикою, а й “комунікація з приводу творів мистецтва”, тобто міжособистісне спілкування партнерів у процесі самого художнього сприйняття, до і після нього, але на його основі. Воно розвиває в майбутнього вчителя потребу в обговоренні художніх вражень, формує його здатність до естетичної вербальної оцінки творів, стимулює пізнання себе та інших людей і в такий спосіб позитивно позначається на професійній підготовці.

Оскільки культура особистості розглядається як системне утворення, провідною засадою встановлення закономірностей її розвитку виступає системно-структурний підхід. Він уможливує послідовне й цілісне визначення зв’язків, що існують окремо в мистецькому й педагогічному процесах, а також розкриття закономірностей впливу художньої культури на становлення професійних якостей особистості, які можуть бути покладені

в основу розробки змісту й організації формування художнього сприйняття в системі розвитку педагогічної культури вчителя. Найсуттєвішими слід вважати такі закономірності:

1. Формування культури художнього сприйняття залежить від взаємозв'язку особистісних якостей комунікативності, емпатії, креативності, рефлексії майбутнього вчителя, розвиток яких зумовлений: цілеспрямованою організацією діалогового процесу взаємодії з мистецтвом та її автором; активністю естетичного переживання художніх образів; єдністю репродуктивних процесів перцептивного відображення об'єктивно даного образного змісту художнього твору та творчих процесів його неповторно-індивідуальної інтерпретації; механізмами самопізнання своїх мистецьких вражень і власної духовної сутності.

2. Розвиток педагогічної культури залежить від взаємозв'язку професійно значущих якостей комунікативності, емпатії, креативності, рефлексії, рівень сформованості яких зумовлений: підготовкою до різноманітних ситуацій педагогічного спілкування; здатністю до співпереживання іншій особі (учням, батькам, колегам); творчим потенціалом, що характеризує динаміку емоційних, інтелектуальних і вольових психічних станів особистості; досвідом внутрішнього пізнання своїх світоглядних уявлень, інтелектуальних і вольових психічних станів особистості; досвідом внутрішнього пізнання своїх світоглядних уявлень, інтелектуальних можливостей та емоційних реакцій.

3. Вплив художнього сприйняття на розвиток педагогічної культури майбутнього вчителя закономірно залежить від цілеспрямованої організації процесу “спілкування” з художньою культурою, який ґрунтується на розумінні естетичного кредо й світоглядної позиції автора твору, адекватному пізнанні й особистісній інтерпретації образного змісту мистецтва, усвідомленні післядії художніх творів, самооцінки власного “Я”, що, у свою чергу, зумовлюють формування особистісних професійно значущих якостей комунікативності, емпатії, креативності, рефлексії, які становлять головні структурні компоненти педагогічної культури.

Висновки. Упровадження в процес психолого-педагогічної підготовки та вдосконалення професійної кваліфікації майбутнього вчителя ґрунтується на території художнього сприйняття – найсуттєвішої ланки піднесення пізнавально-виховного впливу художньої культури, що зумовлює розумово-почуттєву активність спілкування особистості з художнім твором. Мистецтво, вимагаючи для свого розуміння знань, життєвого й художнього досвіду реципієнта, водночас сприяє їх розвитку. Проте духовне зростання майбутнього вчителя художньої культури здійснюється не “автоматично”, не як безпосередній результат контакту з тим чи іншим твором, а у тривалій, напруженій духовно-практичній діяльності. Щоб правильно керувати цим процесом, треба знати природу художнього сприйняття, його внутрішні рушії та умови формування.

Література

1. Дистервег А. Избр. пед. соч. / А. Дистервег. – М. : Учпедгиз, 1956.
2. Кубланов Б. Мистецтво як форма пізнання / Б. Кубланов. – К. : Мистецтво, 1967.
3. Мейман Э. Лекции по экспериментальной педагогике / Э. Мейман. – М., 1971.
4. Рудницька О. Основи викладання мистецьких дисциплін / О. Рудницька. – К. : АПН України, 1998.
5. Щолокова О. Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутніх вчителів / О. Щолокова ; УДПУ ім. М. Драгоманова. – К., 1996.

ЧЕРЕПЄХІНА О.А.

ЗАСОБИ АУТОГЕННОГО ТРЕНУВАННЯ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У ВНЗ

Інтерес до внутрішнього світу особистості, до спонукальних сил її поведінки та діяльності сягає своїм корінням античної філософії. На сьогодні такий інтерес оформився в науку психологію з її численними школами й напрямками, а роль кваліфікованого фахівця з психології виконують тепер психологи. Тривалий шлях від філософа-психолога, психолога-самоучки до дипломованого психолога ознаменувався сталою традицією підготовки фахівців з психології в умовах вищої школи, що, насамперед, стимулює розгортання відповідних науково-теоретичних і прикладних досліджень у галузі педагогіки вищої школи, а також теорії та методики фахової підготовки. Насамперед, наукові дослідження спрямовані на розв'язання основної проблеми фахової освіти майбутніх психологів – підвищення якості їхньої підготовки. Суспільство ХХІ ст. потребує психолога-професіонала, здатного до вирішення складних практичних завдань на високому професійному рівні. Існуючі стратегії фахової підготовки майбутніх психологів у ВНЗ України не завжди задовольняють потреби сучасної практики, характеризуються традиційними підходами до підготовки такого фахівця, використовують обмежений репертуар педагогічних технологій, що суттєво стримує розвиток майбутнього психолога як особистості та як фахівця.

Соціальна значущість професії психолога, підвищення впливу психологічної освіти на розвиток самосвідомості конкретної особистості й суспільства в цілому зумовлює необхідність аналізу наявного практичного досвіду та вивчення теоретичних і прикладних основ професійного становлення майбутніх фахівців з психології, а також виявлення педагогічних умов цього процесу в освітньому середовищі сучасного ВНЗ.

Питання професійного розвитку фахівця, становлення його професіоналізму в контексті сучасних вітчизняних та західних підходів успішно розробляється в інженерній психології, педагогічній акмеології, психології праці, акмеології, професійній педагогіці, що знайшло своє відображення у працях С.Я. Батишева, А.О. Деркача, Є.О. Клімова, Т.В. Кудрявцева, Ю.П. Поваренкова, О.В. Романової, В.В. Рибалка, В.Д. Шадрикова та ін.